

תגובה לטקסט של ווארדי / מאת עמרי אופק-לזון

התבקשתי לגשת לטקסט מכיוון תיאורטי יותר, אך כאשר ניגשתי לעבוד עם מה שנכתב בטקסט המרתק של ווארדי, אני מודה שלא התחשק לי להיות תיאורטי בכלל. יש בטקסט הזה משהו שמזמין לעבודה, ואני חושב שהוא נוגע בשאלות אפילו פרקטיות מאוד חשובות לגבי הקליניקה של ימינו. אולי משום כך היה לי חשוב, או הרגיש לי נכון, לחזור אל טקסט של פרויד, אולי גם לבחון משהו לגבי ההבדל בין הקליניקה דאז וכיום. הרי במובן מסוים הטקסט של ווארדי מתחיל עם אופנות של מפגש לצד שאלה על דעת-עשות. נראה היה לי שהיא כותבת על סוגים שונים של מפגשים, כאשר בחלק מהם יש משהו שנקשר. אולי צריך להבחין במפגשים כאלו, מה מתרחש שמאפשר קשירה, ובאיזה אופן.

ב-'מעבר לעקרון ההנאה', מתייחס פרויד למונח 'קשירה' (bound), אותו הוא שאל מברויר, המובחן מהמונח 'נעה באופן חופשי' (freely mobile). הוא מתייחס לשתי אופנות של אקסטציה במערכת הנפשית, כאשר באופן מעניין האקסטציה שעוברת קשירה מיוחסת למערכת המשנית, הסמוך למודע והמודע, והאקסטציה אשר נעה באופן חופשי מיוחסת למערכת הרישית, הלא-מודע. זאת אומרת, אצל פרויד דווקא בלא-מודע אין קשירה, האקסטציה נעה בחופשיות. פרויד מסתבך מאוד להסביר את הקשר או היחס בין שתי תצורות אקסטציה אלו ובין עקרון ההנאה, הוא נותר לבסוף עם הנחה הקשורה בלא רק בעוצמה אלא גם במשך זמן. בכל אופן, עם דבר אחד הוא פחות מסתבך וזה לקשור את האקסטציה עם פעולת הדחף.

אני חושב שזה מאפשר לנו להעלות שאלה בנוגע למהות הפונקציה של השיום, לתת שם, שהעסיקה את לאקאן בנקודות שונות בהוראתו. אפשר לשאול באיזה אופן של קשירה מדובר בכל מקרה של שיום. או במילים אחרות, האם נוכל להבחין בין שיום הקשור במשלב היצירה ובין פונקציות אחרות של שיום. או אולי - האם שיום יכול להיות קשירה, מלשון קשר, ואם כן איזו פונקציה של קשירה. אני חושב שהטקסט של ווארדי פותח לנו דלת, בין השאר, גם בכיוון הזה.

שאלה נוספת בטקסט של ווארדי היא על הקשר בין שפה וגוף, למשל – "האם זה הגוף הממשי או הממשי שבגוף". בסמינר 23 אומר לאקאן – "בין שני הקצוות המכוננים על ידי הגוף והשפה, הממשי הוא מה שמבסס אמנה או הסכם [accord]. " במילים אחרות, הממשי זה מה שעל בסיסו מתאפשר המפגש גוף-שפה, מה שמאפשר איזה הסכם, כמו קונסוננס או הלימה מסוימת בין שני קצוות אלו. זה מפגש המתאפשר בזכות כך שיש משהו שחומק ממפגש הזה. אני חושב שבמובן מסוים מה שהניח פרויד בנוגע לאקסטציה, גם אם מפרספקטיבה שונה מאוד, עדיין הולך בכיוון הזה – לא כל האקסטציה הופכת לקשורה, זה מאפשר קשירה. קיימת (אולי ex-siste) אקסטציה אשר נעה או ממשיכה לנוע באופן חופשי. בכל אופן, עם הניסוח של לאקאן קל יותר להבחין ולהגיע למסקנה שיש בתהליך הזה שארית. מה אפשר להסיק מכך על המונח 'הגוף הממשי' – זאת אשאר כשאלה.

בנוגע לשאלת 'הגוף המגיע עם הפנייה' ומה שווארדי כינתה 'גוף ההפתעה', זה אשר מתגלה. באותו הסמינר, אומנם בהקשר קצת אחר, אומר לאקאן "[ש]נרקיסיזם ראשוני מאופיין לא על ידי כך שאין שום סובייקט, אלא מעצם העובדה כי אין יחסים בין פנים וחוץ". ואני תוהה אם במובן מסוים ניתן לקחת משהו מהערה זו כדי לתהות על הקשר – אם ישנו בכלל – בין שני גופים אלו. אולי, אם הממשי הוא אכן זה אשר על גבו מתאפשר מפגש גוף-שפה, בכל מפגש הקשור בגוף אשר יש בו מן השארית גם יש מן ההפתעה.